

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 3.8.2007
KOM(2007) 392 lõplik

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

Õpetajahariduse kvaliteedi parandamine

{SEC(2007) 931
SEK(2007)933}

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

Õpetajahariduse kvaliteedi parandamine

SISSEJUHATUS

Euroopas on ligikaudu 6,25 miljonit õpetajat (täistööajale taandatuna)¹. Õpetajatel on täita äärmiselt oluline ülesanne aidata inimestel oma võimeid arendada, eneseteostuse ja heaolu saavutamise eesmärgil maksimaalselt rakendada ning aidata omandada kompleksseid teadmisi ja oskusi, mida nad kodanike ja töötajatena elus vajavad. Õpetajate roll on olla vahendajaks kiiresti muutuva maailma ja sellesse maailma sisenevate õpilaste vahel.

Õpetaja elukutse muutub järjest keerukamaks. Õpetajatele esitatakse järjest suuremaid nõudmisi. Nende töökeskkond esitab neile üha rohkem väljakutseid.

Õpetajate ettevalmistus ühiskonnale vajalike ülesannete täitmiseks Euroopas on paljudes liikmesriikides läbivaatamisel.

Käesoleva teatise eesmärk on hinnata hetkeseisu õpetajahariduses ja –koolituses Euroopa Liidus ning teha ettepanek ühiselt analüüsida, milliseid meetmeid võiks võtta liikmesriikide tasandil ja milline võiks olla Euroopa Liidu toetus.²

TAUST

1.1 Lissaboni majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava

2000. aasta märtsis toimunud Lissaboni Euroopa Ülemkogul rõhutati, et inimesed on Euroopa peamine vara ning „investeerimine inimestesse /.../ on hädavajalik nii Euroopa koha tagamiseks teadmispõhises majanduses kui ka selleks, et garanteerida, et selle uue majanduse teke ei süvenda olemasolevaid sotsiaalseid probleeme³.”

2002. aasta märtsis toimunud Barcelona Euroopa Ülemkogul võeti vastu konkreetsed eesmärgid liikmesriikide haridus- ja koolitussüsteemide parandamiseks, sealhulgas õpetajate ja koolitajate hariduse ja koolituse parandamiseks. 2006. aasta märtsi Euroopa Ülemkogul märgiti, et haridus ja koolitus on otsustava tähtsusega nii ELi pikaajalise konkurentsivõime arendamisel kui ka sotsiaalse ühtekuuluvuse tagamisel. Lisaks nenditi, et tuleb hoogustada reforme, mis tagaksid kvaliteetsed, tõhusad ja õiglased haridussüsteemid.

¹ Hariduse ja kultuuri peadirektoraadi uuring „Õpetajate ja koolitajate liikuvus, 2006” (<http://ec.europa.eu/education/doc/reports/doc/mobility.pdf>).

² Käesolevas teatises tähendab õpetaja isikut, kes töötab üldhariduses või kutsealushariduses ning kellel on asjaomase liikmesriigi õigusnormide ja tavade kohaselt kinnitatud õpetajakutse või sellega samaväärne kvalifikatsioon. Sinna hulka ei kuulu väljaspool formaalharidus- ja koolitussüsteemi töötavad isikud nende töökirjelduste suurte erinevuste tõttu.

³ Vt näiteks majanduskasvu ja tööhõive ühtseid suuniseid, kus tõstetakse esile oskuste tähtsust tööhõive puhul, eelkõige suunist nr 23, mis käsitleb haridus- ja koolitussüsteemide vastavusse viimist uute oskuste vajadusega, tagades haridus- ja koolitussüsteemide atraktiivsuse, avatuse ja kõrge kvaliteedi.

Ometi ei ole piisavat edu saavutatud⁴ selliste eesmärkide elluviimisel, nagu varakult õpingud katkestanute arvu vähendamine, keskhariduse omandanud noorte arvu suurendamine ning halva lugemisoskusega 15-aastate arvu vähendamine.

Õpetamise kvaliteet on üks peamisi tegureid, millest oleneb, kas Euroopa Liit suudab suurendada oma konkurentsivõimet üleilmastunud maailmas. Teadusuuringutest selgub, et õpetajate kvaliteet on olulises ja positiivses korrelatsioonis õpilaste saavutustega⁵ ning et see on kõige olulisem koolisisene aspekt, mis mõjutab õpilaste tulemusi⁶ (selle mõju on palju suurem kui koolikorralduse, juhtimise või finantsolukorra mõju). Lisaks on muude teadusuuringute⁷ käigus avastatud positiivne seos õpetajate täienduskoolituse ja õpilaste saavutuste vahel ning väidetakse, et „täiendusõppeprogramm /.../ suurendas laste saavutusi /.../ (ja) õpetajate koolitamine võib kujutada endast vähem kulukat võimalust testitulemuste parandamiseks kui klassi suuruse vähendamine või koolitundide arvu suurendamine.“

2004. aastal esitati nõukogu ja komisjoni haridus- ja koolitusvaldkonda käsitlev ühisaruandes Lissaboni eesmärkide saavutamise kohta⁸ üleskutse töötada välja õpetajate ja koolitajate pädevust ja kvalifikatsiooni käsitlevaid Euroopa ühised põhimõtted. 2006. aasta novembris toimunud Euroopa Ülemkogul leiti, et „õpetajate, koolitajate, muude õpetavate, nõustavate ja hoolekandes töötavate isikute motiveeritus, oskused ja pädevused ning kooli juhtimise kvaliteet on võtmetegurid kõrge kvaliteediga õppetulemuste saavutamisel“, ning et „õpetajate jõupingutusi peab toetama pidev erialane enesetäiendamine ja hea koostöö vanemate, õpilaste hoolekandeteenuste pakkujate ja laiema üldsusega.“

Kui soovitakse saada kiiremaid tulemusi programmi „Haridus ja koolitus 2010“ raames püstitatud ühiste eesmärkide elluviimisel, peab õpetajahariduse kvaliteedi parandamisest saama Euroopa haridussüsteemide oluline eesmärk.

Õpetajahariduse kõrge kvaliteet on oluline ka selleks, et tagada riigi ressursside mõistlik majandamine ja tulemuslik raha kulutamine: ligikaudu kaks kolmandikku koolidele tehtavatest kulutustest makstakse õpetajate töötasudeks.⁹

1.2 Euroopa Liidu muud tegevuspõhimõtted ja eesmärgid

Tegevuspõhimõtted õpetajahariduse valdkonnas on tihedalt seotud muude Euroopa poliitikavaldkondadega, eelkõige:

- sotsiaalpoliitikaga, mis keskendub hariduse ja koolituse kui vaesusest välja toojate ning sotsiaalse ühtekuuluvuse suurendajate rollile ning n.ö tuumikoskustele noortepaktis;¹⁰

⁴ Komisjoni aastaaruanne Lissaboni eesmärkide elluviimise kohta, 16. mai 2006.

⁵ Vt nt Darling Hammond jt. 2005, Kas õpetajate ettevalmistamine on oluline? Tõendid õpetajate atesteerimise kohta, õpetamise kohta Ameerikas ja õpetajate tõhususe kohta. *Education Policy Analysis Archives*, 13(42) 16-17, 20.

⁶ Rivkin, Hanushek ja Kain, 2000; Hanushek, Kain ja Rivkin 2005, „Õpetajad, koolid ja õpiedukus.“

⁷ Angrist ja Lavy, 2001, Kas õpetajate koolitamine mõjutab õpilaste õppimist? Tõendid sobivatest võrdlustest Jeruusalemma riigikoolides, *Journal of Labour Economics*, 19, 2, 343-69.

⁸ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir_council_final.pdf

⁹ OECD aruanne „Õpetajad on olulised: tõhusate õpetajate töölemealitamine, nende arendamine ja töөлhoidmine“, 2005; www.oecd/edu/teacherpolicy

¹⁰ Euroopa Noortepakt, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/84335.pdf

- innovatsioonipoliitikaga,¹¹ milles tõstetakse esile vajadus, et õpetajad aitaksid noortel omandada ettevõtlikku meelelaadi ja innovaativsusust;
- teaduspoliitikaga, mis keskendub loodusteaduste õpetamise täiustamisele Euroopa Liidus kõikidel haridustasemetel;¹²
- ettevõtluspoliitikaga,¹³ milles rõhutatakse vajadust, et ametiasutused edendaksid ettevõtlusharidust koolides ning koolijuhtide ja õpetajate esmase hariduse ja täiendõppe süsteemides;
- komisjoni ettepanekuga uue mitmekeelsuse raamstrateegia¹⁴ kohta, mis väärtustab keeleõpet ning rõhutab keeleõppe kvaliteeti ja keeleõpetajate koolituse parandamist kui olulisi ülesandeid;
- direktiiviga 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta, millega luuakse õiguslik raamistik õpetajate ametialaseks liikuvuseks.

1.3 Muutuvad nõuded

Muutused hariduses ja ühiskonnas seavad õpetaja elukutsele uued nõudmised. Lisaks põhiteadmiste edastamisele oodatakse õpetajatelt üha enam seda, et nad aitaksid noortel omandada põhioskused kujunemaks täiesti iseseisvateks õppijateks, selle asemel, et lihtsalt teavet pähe tuupida. Õpetajatelt nõutakse üha enam koostööl põhinevate ja konstruktiivsemate meetodite kasutamist õppetöös ning neilt oodatakse, et nad oleksid pigem abistajad ja õpitegevuse suunajad kui mõjukalt positsioonilt õpetusi jagavad isikud. Nimetatud uute rollide tõttu peab õpetajaharidus sisaldama palju erinevaid õpetusstiile ja -meetodeid. Lisaks on tänapäeval ühes klassis palju ebaühtlasem kooslus erineva tausta ja võimetega noortest. Õpetajad peavad oskama rakendada uue tehnoloogia pakutavaid võimalusi ja tulema toime vajadusega individuaalse õpetamise järele. Nende töös tuleb tõenäoliselt rohkem ette otsuste vastuvõtmise ja juhtimisega seotud tegevust, sest koolid on muutunud iseseisvamaks.

Kirjeldatud muutuste tõttu peavad õpetajad lisaks uute teadmiste ja oskuste omandamisele neid ka pidevalt täiendama. Selleks et tagada õpetajatele nende uute rollide täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused, on tarvis nii kvaliteetset esmast õpetajaharidust kui ka sidusat erialase enesetäiendamise süsteemi, mis võimaldab õpetajatel hoida oma oskuseid teadmisteühiskonnas vajalikul tasemel.

Sarnaselt muude tänapäevaste elukutsetega on ka õpetajatel kohustus laiendada erialaste teadmiste piire eneseanalüüsi, teadustegevuse ja pideva süstemaatilise erialase enesetäiendamise kaudu karjääri algusest kuni selle lõpuni. Õpetajahariduse ja -koolituse süsteemid peavad pakkuma selleks vajalikke võimalusi.

¹¹ Esitatud komisjoni teatises „Teadmiste rakendamine praktikas: ELi laiapõhjaline innovatsioonistrateegia”, EL KOM(2006) 502 (lõplik).

¹² Kõrgetasemeline töörühm, mida juhib Euroopa Parlamendi liige hr Michel Rocard, on uurinud praeguseid Euroopa tasandi ja riiklike meetmeid loodusteaduste alase hariduse toetamiseks. Töörühma aruandes, mis on kättesaadav aadressil <http://ec.europa.eu/research/science-society/index.cfm?fuseaction=public.topic&id=1100&lang=>, kutsutakse üles võtma loodusteaduste õpetamisel kasutusele uusi, traditsioonilise pedagoogika meetodeid järsult muutvaid meetodeid.

¹³ Komisjoni teatis ettevõtliku meelelaadi edendamise kohta hariduse ja õppimise kaudu, KOM(2006) 33 (lõplik).

¹⁴ KOM(2005) 596, november 2005.

1.4 Puudujäägid oskustes ja vähesed koolitusvõimalused

Õpetajahariduse süsteemid ei ole siiski alati piisaval tasemel, et nende uute nõudmistega toime tulla.

Hiljutises OECD uuringus¹⁵ on peaaegu kõik riigid teatanud puudujääkidest õpetamisoskustes ja raskustest õpetajate oskuste ajakohastamisel. Peamised puudujäägid tulenevad eelkõige puudulikest oskustest tulla toime hariduses toimunud uute arengutega (sealhulgas individuaalõpe, õpilaste ettevalmistamine iseseisvaks õppeks, heterogeensete klasside õpetamine, õppijate ettevalmistamine info- ja arvutitehnoloogia võimaluste ärakasutamiseks jne).

Mitmes liikmesriigis jääb vajaka õpetajahariduse erinevate elementide süstemaatilise koordineerimisest. Sellega kaasneb sidususe ja järjepidevuse puudumine, seda eelkõige õpetaja esmase erialahariduse ja sellele järgneva ametisse sisseelamise perioodi, täiendusõppe ja erialase enesetäiendamise vahel. Need protsessid ei ole sageli seotud kooli arendamise või täiustamise ega haridusalase teadustegevusega. Lisaks sellele jäävad nõrgaks ergutusvahendid, mis motiveeriksid õpetajaid oma oskusi jätkuvalt kogu karjääri vältel täiustama.

Investeeringud õpetajate pidevasse koolitamisest ja arendamisest on kõikjal Euroopa Liidus madalad ja täiendõppevõimalused õpetajana töötavatele isikutele on piiratud. Õpetajate täiendõpe on kohustuslik üksnes üheteistkümnemes liikmesriigis; samas ei ole õpetajatel kõikides neis riikides otsest kohustust täiendõppest osa võtta¹⁶. Kui selline kohustus on kehtestatud, kestab täiendõppe tavaliselt vähem kui 20 tundi aastas. Mitte üheski liikmesriigis ei ületa minimaalne kohustuslik koolitus viite päeva aastas ning enamikes riikides on kohustuslik vaid kolm koolituspäeva aasta jooksul. Lisaks ei näita täiendõppe kohustuslikkus tegelikke osavõtumäärasid.

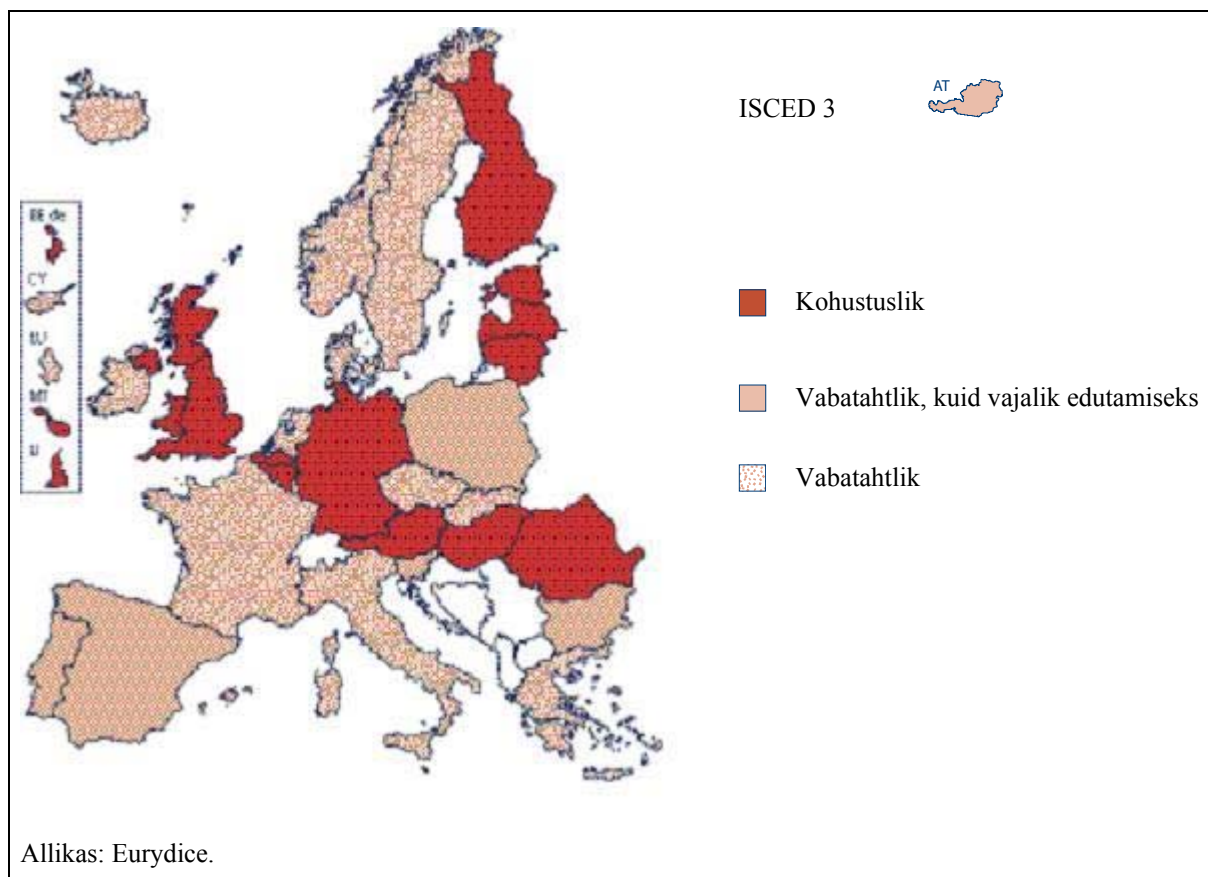
Vaid pooled Euroopa riigid pakuvad uutele õpetajatele esimeste õpetamisaastate jooksul mingit süsteemset toetust (nt ametisse sisseelamise toetamist, koolitust, juhendamist). Konkreetsed raamistikud selliste õpetajate aitamiseks, kellel on raskusi oma ülesannete rahuldava täitmisega, on olemas vaid kolmandikus riikides.

¹⁵ Õpetajad on olulised, OECD 2005

¹⁶ Nende tabelite aluseks olevate andmete ning kasutatud määratluste täieliku selgitusega tutvumiseks lugege palun järgmist dokumenti: *Põhiandmed hariduse kohta Euroopas 2005*, Eurydice, ISBN 92-894-9422-0; <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=052EN>

Allpool tabelis 1 on näidatud, kas täiendõpe on kohustuslik või vabatahtlik.

Täiendõpe algkooli, põhikooli ja keskkooli õpetajatele, 2002/03

Allpool tabelis 2 on näidatud, et minimaalne kohustuslikule täiendõppele kulutatav aeg aastas on riigiti erinev.

Minimaalne aeg aastas (tundides), mis kulutatakse algkooli, põhikooli ja keskkooli õpetajate kohustuslikule täiendõppele, 2002/03.

	BE fr	BE de	BE nl	DE	EE	LV	LT	HU	MT	AT	FI	UK-ENG/ WLS/NIR	UK- SCT	LI	RO
ISCED 1	21	21	14		32	12	18	17	21	15	18		35		19
ISCED 2	21	21	21	v	32	12	18	17	21	15	18	v	35	v	19
ISCED 3	21	21	21		32	12	18	17	21	v	18		35		19

x CZ, DK, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LU, NL, PL, PT, SI, SK, SE, IS, NO and BG.

x Täiendõpe ei ole kohustuslik v Varieerub

Allikas: Eurydice.

Lisamärkused

Belgia: kolm päeva aastas.

Saksamaa: täiendõppe maht on igas liidumaas erinev.

Eesti: 160 tundi 5 aasta jooksul.

Leedu: 15 päeva (st 90 tundi) 5 aasta jooksul.

Läti: haridust juhtivad keskasutused on kehtestanud miinimumkohustuseks 36 tundi 3 aasta jooksul.

Ungari: 60–120 tundi kohustuslikku täiendõpet iga seitsme aasta järel.

Malta: 3 päeva aastas kas õppeaasta alguses või lõpus. Alates õppeaastast 2001/02 toimub aastas 3 kahetunnist seminari pärast koolitunde.

Madalmaad: 10 % õpetaja aastasest tunnikoormusest tuleb pühendada kutsealasele enesetäiendamisele. See on ametlikult õpetajatele kasutamiseks ettenähtud aeg.

Austria: ISCED 2 puhul kajastavad arvud olukorda põhikoolis (*Hauptschulen*). Täiendõppe tundide hulk ei ole kindlaks määratud keskkoolis (*allgemein bildenden höheren Schulen*).

Soome: kolm 6-tunnist päeva aastas.

Ühendkuningriik (Inglismaa/Wales/Põhja-Iirimaa): 5 tunnivaba päeva kooliaastas kasutatakse tihti täiendõppeks. Lisaks on osalemine muus kutsealases enesetäiendamises õpetajakutse oluline osa.

Ühendkuningriik (Šotimaa): Vähemalt 5 päeva täiendõpet. Õpetajad peaksid aastas kavandama 50 tundi tunnivälisest tegevusest, millest osa võib ka täiendõppeks kasutada.

Liechtenstein: Õpetajad peavad osalema vähemalt ühel täiendõppe üritusel iga kahe aasta järel.

Rumeenia: 95 tundi iga 5 aasta järel, v.a kraadiõppe ajal.

Selgituseks

Arvestamine: Kui ei ole märgitud teisiti, vastab 1 päev 7 tunnile. Riikide puhul, kus kohustusliku täiendõppe tunnid jagunevad mitme aasta peale, peetakse arvestust keskmise tundide arvu järgi.

Allpool tabelis 3 on näidatud, et uute õpetajate toetusmeetmed ei ole senini laialt levinud. 2002. aastal pakuti vaid pooltes riikides uutele õpetajatele nende karjääri algusperioodi jooksul abi.

Eeskirjad ja/või soovitused õpetaja kutsealale sisenejatele pakutava toetuse ja juhendamise kohta algkoolis, põhikoolis ja keskkoolis, 2002 /03.

TOETUS	CZ	DE	EL	ES	IE	IT	CY	PL	SK	UK- ENG/ WLS	UK- - NI R	IS	LI	NO	BG
Ametlikud ja poolametlikud vestlused (saavutuste ja probleemide arutamiseks)			o	o		o	o	o	o		o	o	o		o
Arvamusavaldused, teavitamine ja mitteametlik vestlus	o		o	o	o	o	o	o	o		o	o	o		o
Abistamine tunnikavade koostamisel			o	o		o		o	o			o	o		o
Abistamine õpilaste hindamisel/tunnistuste kirjutamisel				o		o		o	o		o	o	o		
Osalemine klassitöös ja/või tunnivaatlus	o		o	o	o		o	o	o		o		o		o
Nõustamine seoses oskustega			o	o		o	o	o	o		o	o			o
Seminaride/töörühmade/arutelurühmade korraldamine			o	o			o	o	o						o
Teiste koolide / täiendõppekeskuste külastamine				o				o							
Kohustuslik eriotstarbeline täiendõpe (lühiajaline)			o (1)	o (2)		o (3)									o (4)
Käsiraamat											o				
Katseprojektid (rakendamisel)		o								o				o	
Toetusmeetmeid ei ole ette nähtud	BE, DK, EE, FR, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PT, SI, FI, SE, RO														
	(1) 100 tundi - (2) varieerub - (3) 40 tundi - (4) kuni 24 tundi														
<i>Allikas:</i> Eurydice.															

1.5 Õpetajakutse Euroopa Liidus

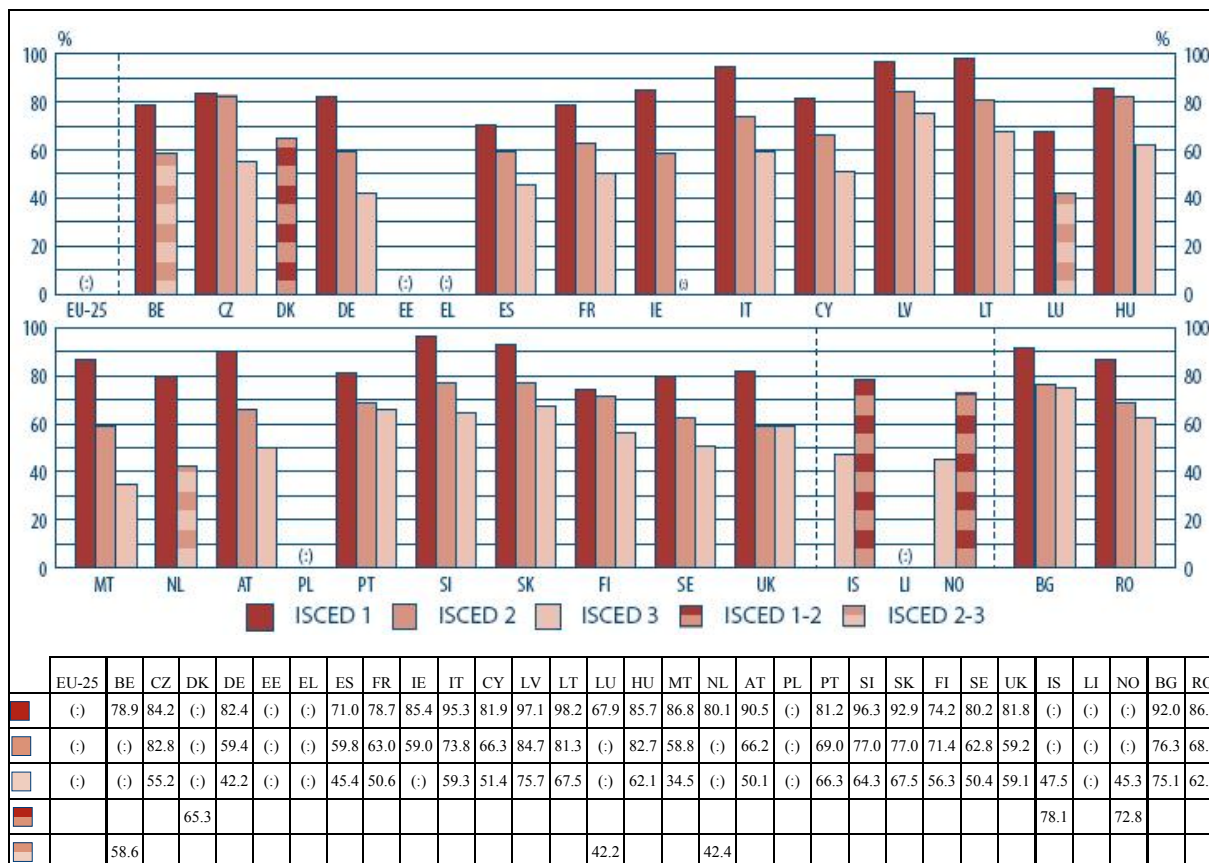
Sugu

Allpool tabelis 4 on näidatud, et enamik nii esimese kui ka teise taseme haridust andvatest õpetajatest on naised.¹⁷ 2002. aastal olid kõikides Euroopa Liidu riikides peale ühe esimese

¹⁷ Põhiandmed hariduse kohta Euroopas 2005, Eurydice, ISBN 92-894-9422-0.

taseme hariduses (ISCED 1) töötavatest õpetajatest üle 70% naised. Naisõpetajate osakaal põhikoolides (ISCED 2) ei ole nii suur kui esimese taseme hariduses. Kuigi naisõpetajate osakaal keskkoolides ei ole nii suur, ületab see peaaegu kõikides riikides meeste arvu.

Naisõpetajate osakaal protsentides algkoolis (ISCED 1) ning põhi- ja keskkoolis (ISCED 2 ja 3), nii avalikus kui ka erasektoris, 2001/02.

Tasustamine

Piisava hulga õpetajate olemasolu mõjutavad paljud tegurid, sealhulgas tasustamine. Kui võrrelda õpetajate palkasid keskmiste palkade ja SKT-ga, siis valitsevad riikide vahel märgatavad erinevused. Luksemburgis ja Saksamaal on õpetajate palgad riigi keskmise sissetulekuga võrreldes kõrged. Kõrgeimad maksimaalsed palgad võrreldes SKT-ga elaniku kohta on Portugalis, Küprosel, Kreekas, Luksemburgis ja Hispaanias.

Palgaerinevused võrreldes muude avaliku sektori kutsealade ja erasektoriga mõjutavad õpetajate töölüsimist. Nimetatud palgaerinevusi mõjutavad omakorda üldised tingimused tööturul. Kui nõudmine tööjõu järele on suur, valib rohkem õpetajakutse saanudid töö väljaspool õpetaja kutseala. Palgaerinevused mõjutavad eelkõige meesõpetajate kutsealal püsimise määra.

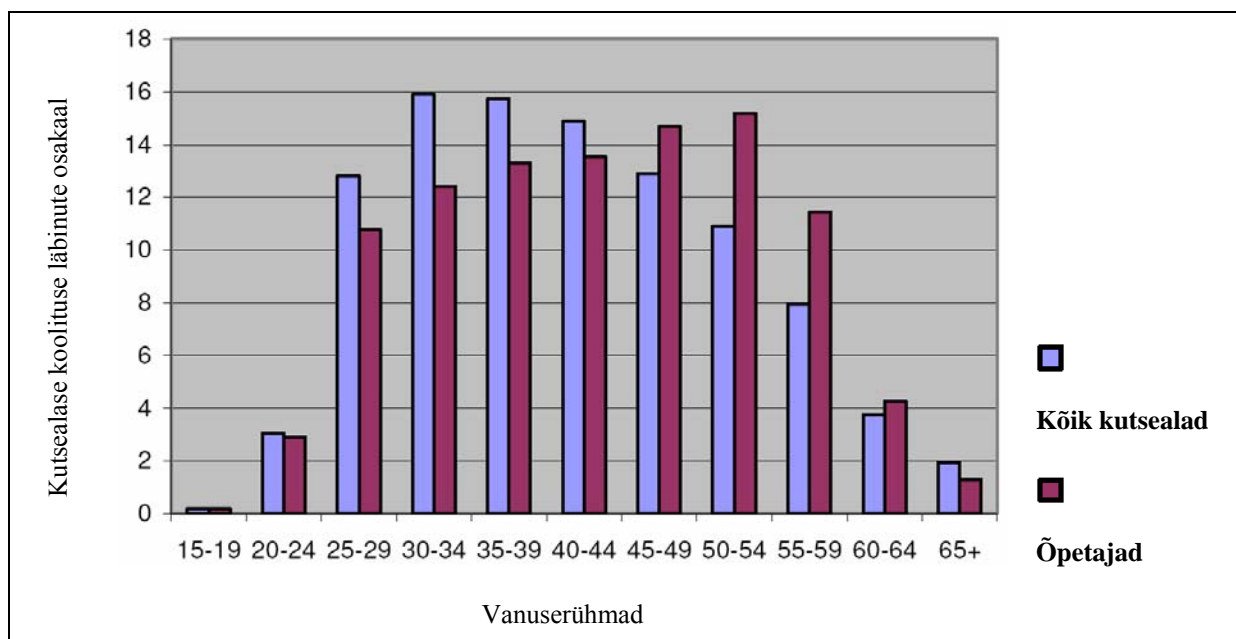
Õpetajate ja muude sama kvalifikatsioonitaset nõudvate avaliku sektori kutsealade ja erasektori töökohtade võrdlusuuring¹⁸ näitas, et muude kutsealadega võrreldes kõrget tasu saavate õpetajate lahkumine teisele kutsealale on vähem tõenäoline. Ühendkuningriigis tehtud uuringus leiti, et õpetajate palga suurus, võrreldes teiste õpetaja eriala lõpetanule avatud kutsealade palkadega, on määrav tegur õpetaja kutsealale sisenemise ja sinna jäämise otsuse tegemisel.

Vanus

Erinevalt muudest kutsealadest on õpetajate hulgas palju vanemaid töötajaid (vt tabelit 5). Mitmes riigis on 45–64aastaste õpetajate osakaal üle 40 %, samas kui mõnes riigis moodustavad 50–64aastased õpetajad isegi kuni 30 % õpetajaskonnast¹⁹. See mõjutab selgesti õpetajate (ümber)koolitusvajadusi.

Oluline on muuta õpetaja elukutse atraktiivseks, et värvata parimaid kandidaate ja mõjutada inimesi vahetama elukutset õpetajakutse kasuks. Vastupidiselt varasemale praktikale paljudes liikmesriikides tuleb kogunud õpetajaid üha enam veenda ennetähtaegselt vanaduspensionile jäämise asemel kutsealale edasi jääma ning sellega seoses võivad nad vajada täiendavat erialast koolitust ja toetust.

Tabel 5: Kõikide kutsealade ja õpetajate vanuseline koosseis (2005)²⁰

Kokkuvõtteks – on vaja võtta meetmeid, et värvata õpetajatööle ja hoida sellel kutsealal piisaval arvul hea haridusega motiveeritud mehi ja naisi, eelkõige selleks, et asendada neid vanuserühmi, mis on kahanemas.

¹⁸ Dolton, P. J. ja Van der Klaauw, W. „Õpetajakutsest loobumine Ühendkuningriigis – kestvuse analüüs“. *Economic Journal* 105 (429), 431-444, 1995.

¹⁹ Uuring „Õpetajate ja koolitajate liikuvus“, hariduse ja kultuuri peadirektoraat, 2006 (<http://ec.europa.eu/education/doc/reports/doc/mobility.pdf>).

²⁰ *Idem*

2. TEGEVUSRAAMISTIK

2.1 Euroopa Liidu praegune toetus õpetajaharidusele

Haridus- ja koolitussüsteemide korraldus ja sisu on liikmesriikide pädevuses. Euroopa Liidu ülesanne on liikmesriike toetada.

Euroopa tasandil on Socrates programmi raames Comeniuse ja Erasmuse meetmetega ning Leonardo Da Vinci programmiga toetatud projekte, mille eesmärk on õpetajate oskuste arendamine. Uue elukestva õppe programmiga (2007–2013) suurendatakse õpetajate liikuvuse ja õpetajaharidust pakkuvate asutuste vaheliste koostööprojektide toetamist²¹.

Euroopa Sotsiaalfond on samuti oluline vahend, mida kasutatakse haridus- ja koolitussüsteemide, sealhulgas õpetajate esmase ja täiendhariduse kaasajastamise toetamiseks liikmesriikides.

2.2 Koostöö liikmesriikidega

Euroopa Komisjon aitab tihedas koostöös liikmesriikidega arendada ja kaasajastada nende haridus- ja koolituspoliitikat. See toimub tööprogrammi „Haridus ja koolitus 2010“ raames, mis on uuendatud Lissaboni strateegia osa ning edendab teabe, andmete ja parimate tavade vahetust üksteiselt õppimise ja erialakolleegide hinnangute kaudu.

Lähtudes sellest, et õpetajaharidus on nõukogu poolt määratletud kui võtmeküsimus, moodustas komisjon 2002. aastal tööühma, et analüüsida võimalusi õpetajate ja koolitajate hariduse parandamiseks. Tööühmas olid tööprogrammi „Haridus ja koolitus 2010” rakendamises osaleva 31 riigi esindajad²².

Komisjoni ja riikide ekspertide tegevuse käigus ilmnes, et vajalike muudatuste osas oldi üldiselt üksmeelel. Koostöös liikmesriikide määratud ekspertidega koostati Euroopa õpetajate ametialast pädevust ja kvalifikatsiooni käsitlevate ühiste põhimõtete kogu²³ ja seda katsetati 2005. aastal Euroopa kõrgema taseme poliitikakujundajate, õpetajahariduse ekspertide ja peamiste huvirühmade osalusega konverentsil. Mitmed riigid on juba alustanud Euroopa ühispõhimõtete kasutamist, et rikastada oma õpetajahariduse alaste tegevuspõhimõtete arendamist.

Komisjon ja liikmesriigid otsivad jätkuvalt võimalusi tuvastatud probleemide lahendamiseks. On loodud õpetajate ja koolitajate küsimustega tegelev tööühm ekspertidest, kelle on nimetanud 18 liikmesriiki, kes on väljendanud erilist soovi arendada õpetajaharidust oma riigis. Tööühm on korraldanud erialakolleegide kohtumisi üksteise kogemustest õppimiseks ühiste hariduspoliitiliste probleemide lahendamisel, hõlmates valdkondi ja teemasid, nagu pideva erialase täiendamise süsteemid, kool kui õpikeskkond õpetajatele, koolijuhtimine, kultuurierinevused klassiruumis, koolide ja ettevõtete partnerlus. Liikmesriigid leiavad, et sellise tegevusega luuakse väärtuslikke õppimisvõimalusi.

²¹ Otsus 1720/2006/EÜ

²² Õpetajate ja koolitajate hariduse parandamise töögrupp, 2003. ja 2004. aasta eduaruanded: http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/objectives_en.html#training

²³ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/testingconf_en.html

2.3 Ühised põhimõtted

Õpetajakutsega seotud probleemid on üldiselt samad kogu Euroopa Liidus. Seepärast on võimalik probleeme ühiselt analüüsida ning ühiselt koostada õpetajatööks vajalike oskuste loetelu.

Õpetajate ametialast pädevust ja kvalifikatsiooni käsitlevad Euroopa ühised põhimõtted töötati välja kogu Euroopa õpetajate ja õpetajaharidusspetsialistide kogemuste põhjal ning huvirühmadelt saadud tagasisidet arvestades. Neis võetakse kokku õpetajakutse olemus Euroopas ja määratletakse järgmised põhijooned:

- **kõrge kvalifikatsioon:** kõik õpetajad on kõrgharidusega (esmise kutseõppe õpetajatel on kõrge erialane kvalifikatsioon ja vajalikul tasemel pedagoogiline kvalifikatsioon). Õpetajatel on põhjalikud aineteadmised, head pedagoogikaalased teadmised, õppijate suunamiseks ja toetamiseks vajalikud oskused ja pädevused ning arusaam hariduse sotsiaalsest ja kultuurilisest mõõtmest;
- **elukestev õppimine:** õpetajate pidevat enesetäiendamist toetatakse kogu karjääri vältel. Õpetajad ja nende tööandjad mõistavad uute teadmiste omandamise tähtsust, on valmis uuendusteks ja tegelikus elus toimuva kajastamiseks oma töös;
- **liikuvus:** see on nii õpetajahariduse esmatasandi kui ka edasiste koolitusprogrammide keskne element. Toetatakse õpetajate töötamist ja õppimist teistes Euroopa riikides enesetäienduse eesmärgil;
- **partnerlus:** õpetajaharidust andvad asutused töötavad käsikäes koolidega, kohalike tööandjatega, tööpraktika baasidega ja muude huvirühmadega.

Lähtudes neist põhimõtetest ja eelnenud analüüsist, leiab komisjon, et õpetajahariduse kvaliteedi parandamisel Euroopa Liidus tuleb keskenduda järgmistele valdkondadele.

2.3.1 Elukestev õpe

Õpetajahariduse esmasel tasandil ei ole võimalik omandada kogu karjääriks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpetaja haridust ja enesetäiendamist tuleb käsitleda kui elukestvat ülesannet ning näha selleks ette vastavad vahendid ja struktuurid.

Õpetajahariduse ja täiendõppe süsteemide tõhustamiseks tuleb tagada nende sidusus ja piisav rahastamine riiklikul tasandil. Ideaalne lahendus oleks luua sidus, katkematu protsess, mis hõlmab esmast õpetajaharidust, ametisse sisseelamise toetamist ning kogu karjääri vältel kestvat erialast enesetäiendamist, kasutades nii formaal- kui ka mitteformaalhariduse võimalusi. See tähendab, et õpetajatel peab olema võimalik:

- läbida ametisse sisseelamise programm, mis hõlmab kolme esimest tööaastat;
- saada süsteemset juhendamist ja kogenud õpetajate-mentorite või muude erialaspetsialistide nõustamist kogu karjääri vältel;
- süsteemselt arutleda oma koolitus- ja arenguvajaduste üle oma töökoha/õppeasutuse arengukavast lähtuvalt.

Lisaks sellele leiab komisjon, et õpetajad vajavad:

- toetust ja ergutust, et nad kasutaksid nii formaalse ja mitteformaalse kui ka informaalset hariduse võimalusi oma oskuste elukestvaks arendamiseks ja et nii formaal- kui mitteformaalharidussüsteemis omandatud oskusi ametlikult tunnustataks;
- juurdepääsu sellistele pideva erialase enesetäiendamise võimalustele, nagu töövahetus ja tööpraktika (ka väljaspool elukestva õppe programmi);
- võimalusi ja aega lisakvalifikatsiooni omandamiseks ning teadusuuringuteks ja õpinguteks kõrgemal haridusastmel;
- suuremat toetust tõhusate partnerlussuhete loomisel õppeasutuste ja ettevõtete, kõrgharidus- ja teadusasutustega ning muude sarnaste organisatsioonidega, et tagada kvaliteetne koolitus ja praktika ning arendada uuendustegevust kohalikul ja piirkondlikul tasandil.

2.3.2 *Vajalikud oskused*

Õpetajate roll õpilaste ettevalmistamisel eluks ühiskonnas ja töömaailmas on otsustava tähtsusega. Õpetajad peavad igal hetkel oma karjääri kestel täielikult omama või olema valmis omandama aineteadmisi, hoiakuid ja pedagoogilisi oskusi, et aidata noortel inimestel oma võimeid maksimaalselt rakendada. Eelkõige vajavad nad oskusi, mis võimaldavad:

- kindlaks määrata iga õppija individuaalsed vajadused ja rakendada nendele vastavat õpetamisstrateegiat;
- toetada noorte inimeste iseseisva elukestva õppimise oskuste arengut;
- aidata noortel inimestel omandada põhipädevusi käsitlevas ühtses Euroopa lähteraamistikus²⁴ loetletud pädevusi;
- töötada mitmekultuurilises keskkonnas, sealhulgas mõistes mitmekesisuse väärtust ja austades erinevusi;
- töötada käsikäes kolleegide, vanemate ja laiema üldsusega.

Arvestades koolijuhtidele esitatavaid järjest suuremaid nõudmisi ning koolijuhtide ametikohtadele kandidaatide leidmise raskusi, tuleks anda õpetajatele võimalus omandada, arendada ja rakendada ka juhtimisoskusi.

2.3.3 *Eneseanalüüs ja teadustegevus*

Õpetajad õpetavad noori inimesi kavandama oma õpinguid kogu eluks. Õpetajad peaksid suutma kavandada ka omaenda pidevat õppimist. Tegelikult on õpetajatel, nagu kõigi elukutsete esindajatel, kohustus arendada uusi teadmisi oma erialal, st

²⁴ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus 2006/962/EÜ.

hariduses ja koolituses. Iseseisva elukestva õppe kontekstis tähendab õpetajate erialane enesetäiendamine, et nad:

- analüüsivad oma tööd pidevalt ja süstemaatiliselt;
- teevad uurimistööd klassis toimuva kohta;
- kasutavad õpetamisel kogemuslike ja akadeemiliste uurimistööde tulemusi;
- hindavad oma õpetamismetoodika tulemuslikkust ja vajaduse korral muudavad seda;
- hindavad oma koolitusvajadusi.

Selle saavutamiseks on vaja luua ergutus- ja tugimehhanismid ning tagada ressursid.

2.3.4 *Kvalifikatsioon*

Arvestades õpetajatele esitatavaid kõrgeid nõudmisi, nõutavate oskuste ja teadmiste ulatust ning piisava õpetamiskogemuse andmise vajadust esmase õpetajakoolituse osana, ei ole üllatav, et õpetajahariduse algastme programmid on pingutustnõudvad. 18 liikmesriigis kestab keskkooliõpetajate esmane koolitus vähemalt 5 aastat ja lõpeb kõrgharidusele vastava kvalifikatsiooni omandamisega (ISCED 5A). 12 liikmesriigis nõutakse põhikooliõpetajatelt 5-aastase õpetajakoolituse läbimist ülikoolis²⁵.

Tuleks võtta suund kõrgemate kvalifikatsiooninõuete kehtestamisele, nagu seda mõnes riigis juba tehakse.

2.3.5 *Õpetajakutse kõrgharidussüsteemis*

Selleks et kõrgharidussüsteem suudaks anda piisava kvaliteediga ja vajalikus mahus õpetajaharidust ning selleks, et toetada õpetamise professionaalsemaks muutmist, peab õpetajaharidust olema võimalik omandada nii magistri- kui ka doktoriõppe (samuti bakalaureuseõppe) tasandil.

Tuleb tugevdada sidemeid tegevõpetajate, õpetajate koolitajate, töömaailma ja muude organisatsioonide vahel. Kõrgharidusasutustel on tähtis osa tõhusate partnerlussuhete loomisel koolidega ja muude huvirühmadega, et õpetajakoolituse õppekavad oleksid põhjendatud ja rajaneksid tegelikul õpetamiskogemusel.

Õpetajate ja õpetajaid koolitavate spetsialistide hariduse eest vastutavatel isikutel peab olema praktiline klassiruumis õpetamise kogemus. Neilt tuleb nõuda õpetajatelt nõutavate oskuste, hoiakute ja pädevuste saavutamist kõige kõrgemal tasemel.

2.3.6 *Õpetamine ja ühiskond*

Õpetajad on ühiskonnas eeskujuks. Õppijate seisukohast on oluline, et õpetajate koosseis peegeldaks täielikult konkreetse kogukonna mitmekesisust (näit. kultuuri-, emakeele ja võimete erinevused). Liikmesriikidel on soovitatav võtta meetmeid, et

²⁵ Eurydice: Põhiandmed hariduse kohta Euroopas, 2005.

tagada täielik kooskõla õpetajate ja kogukonna koosseisu vahel, eelkõige tagada kultuuriline ja sooline tasakaal kõikidel tasanditel.

3 KOMISJONI PANUS

Toetamaks liikmesriike õpetajahariduse reformide läbiviimisel teeb komisjon järgmised ettepanekud:

- (1) tagada, et uus elukestva õppe programm ja Euroopa Sotsiaalfond toetaksid liikmesriikide jõupingutusi parandada õpetajahariduse sisu ja korraldust ning toetada õpetajate ja õpetajate-praktikantide liikuvust;
- (2) välja töötada näitajad, mis peegeldavad paremini õpetajahariduse ja -koolituse parandamise ja õpetajate värbamisega seotud küsimusi; anda õpetajahariduse kvaliteedi tõstmisel saavutatust aru programmi „Haridus ja koolitus 2010” aruannete raames iga kahe aasta järel;
- (3) kaasa aidata uute teadmiste loomisele ja levitamisele õpetamise ja õpetajahariduse valdkonnas ning toetada liikmesriike nende tulemuslikul rakendamisel;
- (4) toetada selliste algatuste väljatöötamist, mis edendavad õpetajahariduse Euroopa dimensiooni ja õpetajate liikuvust;
- (5) teha kokkuvõtte edusammudest ning kavandada uusi ettepanekuid.

4. JÄRELDUSED

Käesolevas teatises keskendutakse õpetamise kvaliteedile ja õpetajaharidusele kui kvaliteetse hariduse ja noorte inimeste paremate õppetulemuste tagamise peamistele teguritele. Teatises on kavandatud mitmeid meetmeid, mida nendes valdkondades võiks koheselt rakendada. Samuti on näidatud, kuidas komisjon seda tegevust toetada saab.

Kokkuvõtlikult on nende ettepanekute eesmärk tagada õpetajahariduse ja erialase enesetäiendamise koordineerimine ja sidus ning selleks vajalikud ressursid; tagada, et õpetajad saaksid tulemuslikuks tegevuseks vajalikud teadmised, hoiakud ja pedagoogilised oskused; toetada õpetamise professionaalsemaks muutmist; ergutada õpetajate teadustegevust ja eneseanalüüsi; tagada õpetajakutse väärtustamine.

Seega aitavad need ettepanekud parandada hariduse kvaliteeti tervikuna ning aitavad kaasa sotsiaalse kaasatuse, majandusliku konkurentsivõime ning majanduskasvuga seotud Lissaboni eesmärkide saavutamisele.

Komisjonil on kavas esitada need ettepanekud tööprogrammi „Haridus ja koolitus 2010” raames koostöös õpetajate ja koolitajate küsimustega tegeleva liikmesriikide ekspertide tööruhaga. Sellele Aitad kaasa Portugali eesistujariigiks olemise ajale kavandatud konverentsid.

Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles avaldama oma arvamust käesolevas teatises esiletõstetud küsimuste kohta.